

ejus, sine cessatione et absque ullo termino lætantur, qualis sit, Psalmista explicat dicens : « Beati qui habitant in domo tua, Domine, in sæculum sæculi laudabunt te (*Psal. lxxxiii*) ; » nam si beatus hic habetur cui ad tempus omnia secunda procedunt, nec aliqua adversitate concutitur, quid de illa beatitudine sentiemus, cui nec in qualitate nec in perennitate quidquam simile reperitur? Sed quia humanis verbis hoc bonum non potest explicari, tamen unde proveniat non tacetur, dicit enim : « Laudabunt te : » Inde est quippe illa beatitudo mirabilis, quam ut æternam intelligeres, subjecit : « In sæculum sæculi. » Sed qualis rogo illius sæculi ventura lætitia est, ubi dabitur copiose gaudere, et nunquam ab ea posse discedere? Electi ergo omnes, laudes et misericordias Domini libere in æternitate cantabunt, ubi jam de peccati venia dubietas non erit, ubi jam securam mentem culpæ suæ memoria non addicit, ubi non sub reatu animus trepidat, sed ejus indulgentia liber exultat. Nam si in illa æterna vita homo nulla peccati memoria tangitur, ereptum se unde gratulatur? aut quomodo largitori gratias refert de venia quam accepit, si interveniente oblivione transactæ nequitiae esse se poenæ debitorem nescit, et si miseriae transactæ non meminit, unde pro largitate misericordiae laudes reddit? Quærendum ergo est, quomodo electorum mens perfecta esse in beatitudine possit; si hanc inter gaudia memoria sui reatus tangit? aut quomodo perfectæ lucis clarescit gloria, quam reducta ab animo obumbrat culpa? Sed sciendum est, quia sicut sæpe nunc tristitiam læti reminiscimur, ita nunc transactæ nequitiae

A sine læsione nostræ beatitudinis recordabimur. Porumque enim incolumitatis tempore ad memoriam dolores præteritos sine dolore reducimus, et quo ægros recolimus, eo nos incolumes plus amamus. Sic ergo erit et in illa beatitudine culpæ memoria, non quæ mente polluat, sed quæ lætitiæ arctius astringat, ut dum doloris sui animus sine dolore reminiscitur, inde se ad gratias agendas, debitorem fieri suo medico verius fateatur, ut eo magis acceptam salutem diligat, quo de molestia meminit quid evasit. In æternum ergo laudem misericordiae largitoris nostri referimus, et nequaquam miseriae conscientia gravamur : quia dum mala nostra sine aliquo mentis malo respicimus; et nunquam erit, quod corda laudantium de transactis iniquitatibus polluat, et semper erit, quod hæc ad laudem liberatoris accendat. Hinc quoque Paulus apostolus Philippensibus ait : « Nostra conversatio in cœlis est : unde etiam Salvatorem exspectamus Jesum Christum, qui reformavit corpus humilitatis nostræ, configuratum corpori claritatis suæ (*Philip. iii*). » Erunt enim tunc electorum corpora claritate Dominici corporis configurata; quæ etsi æqualitatem gloriæ ejus non habent per naturam, similitudinem tamen configurationis habent per gratiam. Quia itaque similitudo ejus vitæ nunc in moribus trahitur electorum, tunc in resurrectione sequitur similitudo æternitatis in mente; quoniam « videbimus eum sicuti est (*I Joan. iii*), » et juxta Prophetam : « Adimplebimur lætitia cum vultu suo, delectationesque nostræ erunt in dextera ejus usque in finem (*Psal. xv*). »

BEATI RABANI MAURI

FULDENSIS ABBATIS ET MOGUNTINI ARCHIEPISCOPI

AD HUBERTUM

QUOTA GENERATIONE LICITUM SIT CONNUBIUM

EPISTOLA. (ANNO 842.)

Domino vere sancto ac beatissimo Patri HUBERTO D gratia Dei episcopo, RABANUS, vilissimus servorum Dei servus, in Christo salutem.

Nuper venerunt ad me litteræ de tua sanctitate directæ, quæ inter alia ex quibus mecum tua dilectio decrevit tentare, continebant de nuptiis : ut quota generatione legitimum esse posset, tibi edicarem : ubi et commemorabas te quædam capitula legisse papæ Gregorii ad Augustinum gentis Anglorum episcopum : nec non et decreta Zachariæ de eadem re : similiter quoque quid Isidorus, Hispalensis episcopus, in Etymologiis suis inde senserit, notum habere : et quid ego super hæc omnia sentirem, tibi a me rescribi postulabas. Unde ego tunc videns quan-

titatem negotii, breviter respondi : quod tanta res, et spatium temporis, et otium scribentis quæreret : nec cito me posse ad ea quæ rogabas, in multis occupatum condigne respondere : sed multorum dicta et sacrorum librorum volumina ante perscrutari velle : et sic ad rescribendum, manum mittere. Sed cum postmodum te sentirem ad primissa exequenda avidius anhelare, præoccupavi tempus, et festinanter tuæ voluntati obtemperare decrevi : breviter hæc commemorans, quæ legisse me recordatus sum : vel quæ subito dictanti in mentem venerant. Igitur de nuptiis quid licitum sit vel illicitum, Dominus per legem et Evangelium innotuit, qui bono conjugali uti concessit : atque omnem incestum et fornicatio-

nem omnino prohibuit. Quomodo autem consanguinitas honoranda sit, liber Leviticus ostendit : « Loquere filiis Israel, et dices ad eos : Ego Dominus Deus vester : juxta consuetudinem terræ Ægypti in qua habitastis, non facietis : et juxta morem regionis Chananæ, ad quam ego introducturus sum vos, non ageris : nec in legitimis eorum ambuletis : facietisque judicia mea et præcepta servabitis, et ambuletis in eis. Ego Dominus Deus vester : custodite leges meas atque judicia, quæ homo faciens, vivet in eis. Ego Dominus. Omnis homo ad proximum sanguinis sui non accedat, ut revelet turpitudinem ejus, ego Dominus. Turpitudinem patris tui, et turpitudinem matris tuæ non discooperies. Mater tua est : non revelabis turpitudinem ejus. Turpitudinem uxoris patris tui non discooperies, turpitudinem enim patris tui est. Turpitudinem sororis tuæ ex patre sive ex matre quæ domi vel foris genita est, non revelabis. Turpitudinem filiae filii tui, vel neptis ex filia non revelabis : quia turpitudinem tuam est. Turpitudinem filiae uxoris patris tui quam peperit patri tuo, et est soror tua, non revelabis. Turpitudinem sororis patris tui non discooperies : quia caro est patris tui. Turpitudinem sororis matris tuæ non revelabis : eo quod caro sit matris tuæ. Turpitudinem patris tui non revelabis : nec accedes ad uxorem ejus, quæ tibi affinitate conjungitur. Turpitudinem nurus tuæ non revelabis, quia uxor filii tui est : nec discooperies ignominiam ejus. Turpitudinem uxoris fratris tui non revelabis, quia turpitudinem fratris tui est. Turpitudinem uxoris tuæ et filiae ejus non revelabis : filiam filii ejus, et filiam filiae illius non sumes, ut reveles ignominiam ejus : quia caro illius sunt, et talis coitus incæstus est. Sororem uxoris tuæ in pellatam illius non accipies : nec revelabis turpitudinem ejus (*Levit. xviii.*) » Cum enim Dominus populum suum de contaminationibus gentium voluisset separare, primum generali vocabulo ad proximitatem sanguinis prohibuit quemquam accedere, ne revelaret turpitudinem ejus. Deinde ipsam generalitatem ferme in duodecim species subdivisit : quæ tamen ultra tertiam vel quartam generationem non procedunt ; ac ideo reor dominum Gregorium papam Augustino interroganti, tertia vel quarta generatione jam illicite connubia jungi respondisse. Similiter et in Theodori archiepiscopi gentis Anglorum capitulis, quæ de necessariis rebus conscripsit invenimus, quod in tertia propinquitate carnis secundum Græcos liceat nubere : in quinta vero secundum Romanos. Qui tamen conjugia in tertia propinquitate facta non solverent, si antea ab inscientibus compacta fuissent : æqualiterque conjungerentur in matrimoniis eis, qui sibi consanguinei sunt, et uxoris suæ consanguineis post mortem uxoris. Hunc autem Theodorum Tarso Ciliciæ natum, Vitellianus papa, Romæ episcopum ordinans, Britanniam misit : unde

• Deest aliquid.

A etiam Orientalium ecclesiarum consuetudinibus plenter institutus fuerat : nec eum aliqua latere potuerunt, quæ in observationibus legitimis Græci vel Romani eo tempore habuerunt : maxime cum in utraque lingua perfecte instructus esset. Quod autem proximis temporibus Romanorum pontificum scripta contineant, usque ad sextam vel septimam generationem conjugii usum differendum, magis ex consuetudine humana, quam ex lege divina hoc eos præcepisse credendum est. Quod ita sentiens beatus Bonifacius martyr, nosterque patronus de eadem re episcopos gentis suæ credidit consulendos : ut ipsi quid in sanctorum Patrum sententiis inde explanatum invenirent, sibi rescriberent. Nam quod Isidorus in Etymologiis suis, usque ad sextam generationem consanguinitatis abstinendum, et sic legitime connubio conjungendum asseruit, inde reor eum fecisse, quod genealogiæ seriem retexens, quousque ordinem numerando perduxit, eo cognationem sanguinis servandam æstimavit : sicque ad novationem generis et amicitiae ejus confirmandam, redire ad connubium sancivit quando jam cognationis ordo numerari desivit. Cæterum ante omnia considerandum est, ut sic censura disciplina temperetur, ne per immoderationem correptionis, peccati cumulus augeatur. Scimus enim, quod qui in lege cognationis jus observare constituit, ipse in Evangelio fœdus conjugii non dissolvendum præcepit : ita sane, « ut si quis dimitteret uxorem excepta causa fornicationis, et faceret eam mœcham : et qui dimissam duceret, et mœcharetur (*Math. v.*) » Sic et Apostolus eandem rationem sequens in Epistola sua (*I Cor. vii*), jussit « mulierem a viro non discedere : quod si discederet, manere innuptam, aut viro suo reconciliari. » Si enim ubicunque aliquid proximitatis vel consanguinitatis licet longinquæ, inter conjugatos inveniri potest, statim matrimonium dissolvitur, ne (reor) quod adulterium et fornicationis scelus multiplicetur, qui cum conjugato adolescenti vel juveni solitas comparis suæ denegaret : nec aliquid ei solatii impenditur, unde continentiam servare possit, libidine inflammatus, per diaboli instigationem, multiplicitate fornicatione forsitan polluitur : ac sic in præcipitum mortis æternæ, anima demergitur. Unde Apostolus hujusmodi vitium amputare volens, scripsit dicens (*Ibid.*) : « Bonum est mulierem non tangere : propter fornicationem autem, unusquisque uxorem suam habeat. Uxori vir debitum reddat : si militer autem et uxor viro ; » et paulo post : « Non lite fraudare vicem, nisi forte ex consensu ad tempus, ut vacetis orationi ; » et iterum : « Revertimini in idipsum, ne tentet vos Satanas propter incontinentiam. » His ergo omnibus consideratis, bonum mihi videtur, ut legis divinæ constitutio inviolata servetur : et scandalum quantum ad homines pertinet, pro facultate virium declinetur, ubi autem sine majori detrimento scandalum toleretur ; quoniam maximum propter . . . incaute jam effica-

tur. Igitur quia a mea parvitate voluisti, quid sentirem de hac re, ubi rescribi, propter infirmitatem instantis temporis, reor hoc quod Theodorus archiepiscopus inter Gregorium et Isidorum medius incedens, in suis capitulis diffinivit, magis sequendum: ut post quintam generationem jam licitum connubium fiat: quia lex divina hoc non contradicit: nec etiam sanctorum Patrum dicta hoc prohibent. Si autem et in quinta ab insciis copula fuerit peracta, melius

A mihi videtur, ut cum poenitentiae humiliatione, si se uxoratus continere non vult, Deo satisfaciat: et tamen ei praedicetur, quoniam bonum sit, ut ab hujusmodi copula semetipsum absteineat: si forte det illi Deus poenitentiam, et respiscat a diaboli laqueis: gratamque continentiae suae spontanea voluntate oblationem, postmodum offerat Deo: et sic ni fallor, cautela erit in iudicio: atque iustitia servatur in facto.

BEATI RABANI MAURI

FULDENSIS ABBATIS ET MOGUNTINI ARCHIEPISCOPI

DE CONSANGUINEORUM NUPTIIS

ET

DE MAGORUM PRÆSTIGIIS FALSISQUE DIVINATIONIBUS

TRACTATUS.

Magnorum virorum et clarissimorum doctorum mos semper fuit, ad ea de quibus interrogati fuerant, competentem responsum quaerere, et adnites auctoritati sanctorum Scripturarum, sanctorumque Patrum sententiis, ea quae ab eis postulata fuerant, breviter, dilucideque reserere. Sed cum haec ipse indoctus, et non tam sermone quam etiam scientia imperitus, pro modulo meo imitari solebam: et his qui me de aliquibus quaestionibus pulsabant, per Scripturas sacras et sententias sanctorum Patrum, respondere curabam. Nunc ita apud te, charissime virorum, et solertissime custos gregis Dei, Bonose, mihi evenit, quoniam in his in quibus aliquo modo satis egi, tibi nullo modo satisfacere potui, sed semper juxta consuetudinem tuam, astutius inquirebas, et diligentius investigabas, quomodo ea quae prolata sunt, inviolata constare possent. Unde modo difficilem exitum in quaestionibus a te mihi propositis invenire potui: eo quod testimonia de veteri lege assumpta, in epistola rescripta ad Humbertum episcopum, quota generatione liceret cognatis connubia jungere, redarguebas: quasi non convenientia huic tempori, hoc est, religioni Christianae, sed quia in novo Testamento de hoc plane scriptum non inveni, necessarium aestimavi, quid sancti patres de ipsis sententiis legis Dei senserint, de opusculis eorum, tibi exempla praferre: ut qui mihi propter vilitatem meae personae difficulter credis, saltem illis qui magne auctoritatis sunt, coactus credas. Proponebas enim mihi duas quaestiones: unam de consanguineis, quota generatione eis liceret seinvicem nuptiis copulare. Alteram quid de his sentiendum esset, qui magicis praestigiis sive incantationibus daemoniis, dicuntur homines fallere: et a statu suo pristino revertere posse. Unde primum de praefatis nuptiis,

B deinde de magicæ artis argumentis, scribendum tibi esse arbitramur. Sed prius notandum est, quod ubi veteris legis præcepta necessaria sunt in testimonium assumenda, non sunt despicienda: quia unus atque idem auctor veteris et novi Testamenti est, Deus. Idcirco ipse mediator Dei et hominum, de lege et prophetis exempla sumens, confirmabat et commendabat doctrinam evangelicam auditoribus suis, sicut scriptum est de eo in Evangelio (*Luc. iv.*) « quod ipse in synagoga surrexit legere: et datus sit illi liber Isaiae prophetae. Qui cum aperuisset librum, invenit locum ubi scriptum erat: Spiritus Domini super me, propter quod unxit me: evangelizare pauperibus misit me. Sanare contritos corde: prædicare captivis remissionem, et caecis visum: diuittere contractos in remissionem. Prædicare annum Domini acceptum, et diem retributionis. Et cum plicuisset librum, reddidit ministro et sedit, et omnium in synagoga ocelli erant intendentes in eum. Coepit autem dicere ad illos, quia hodie impleta est hæc scriptura in auribus vestris: et omnes testimonium illi dabant, et mirabantur in verbis gratiae quae procedebant de ore ipsius; » et post resurrectionem legitur, quod duobus discipulis secum in via ambulantibus et dubitantibus, dixerit (*Luc. ult.*): « O stulti et tardi corde ad credendum in omnibus quae locuti sunt prophetae. Nonne hæc oportuit pati Christum, et ita intrare in gloriam suam? » et incipiens a Moyse et omnibus prophetis, interpretabatur illis in omnibus Scripturis, quae de ipso erant, » et in aliis pluribus locis idem fecisse invenitur, nec immerito. Nam in monte ubi coram tribus discipulis transfiguratus est (*Matth. xvii.*) « apparuerant Moyses et Elias cum eo loquentes, et dicebant excessum quem completurus